MİRAĞA CƏFƏRQULİYEV

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ CİNAYƏT PROSESİ

Ali məktəblərin hüquq fakültələri üçün
DƏRSLİK

Az2

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Fəlsəfə və Siyasi-Hüquqi Tədqiqatlar İnstitutunun "Cinayət hüququ və cinayət prosesi" şöbəsinin baş elmi işçisi, Moskva Dövlət Açıq Universitetinin (Bakı filialı) professoru, hüquq elmləri doktoru **Cəfərquliyev M.Ə.**

ISBN 978-9952-26-034-2

Rəyçilər: **C.H.Mövsümov** – Bakı Dövlət Universitetinin "Cinayət prosesi" kafedrasının müdiri, h.e.d., professor

F.Y. Səməndərov – Bakı Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsinin dekanı və "Cinayət hüququ" kafedrasının müdiri, h.e.d., professor

X.C.Ələkbərov – Hüquqi Tədqiqatlar Mərkəzinin direktoru, h.e.d., professor

İ.V.Vəliyev – Azərbaycan Respublikası MEA-nın Fəlsəfə və Siyasi-Hüquqi Tədqiqatlar İnstitutunun "Cinayət hüququ və cinayət prosesi" şöbəsinin müdiri, h.e.d.

H.S.Qurbanov – Azərbaycan Universitetinin Hüquq fakültəsinin dekanı, h.e.d., professor

F.M.Abbasova – Bakı Dövlət Universitetinin "Cinayət Prosesi" kafedrasının müdiri, h.e.n., dosent

Azərbaycan Respublikasının Cinayət prosesi. *Dərslik. Azərb. dilində, Bakı: Qanun, 2008, 768 s.*

Dərslik Azərbaycan Respublikasının qüvvədə olan CPM-i, cinayət prosesi kursunun proqramına uyğun olaraq yazılmışdır. Kitabda cinayət prosesinin anlayışı, mahiyyəti, sistemi, funksiyaları və vəzifələri; cinayət prosesi tənziminin formaları, prinsipləri və mexanizmi; cinayət-prosessual qanunvericiliyi, onun təyinatı, mənbələri, quruluşu, zamana, məkana və şəxslərə görə qüvvəsi; ibtidai istintaq və məhkəmə təcrübəsinin xüsusiyyətləri məsələləri şərh edilir.

Dərslik ali hüquq təhsili verən universitetlərin hüquq fakültələrində bakalavr və magistr sistemi üzrə təhsil alan tələbələr, aspirantlar, müəllimlər, təhqiqat, istintaq, prokurorluq, vəkillik və məhkəmə orqanlarının işçiləri, vətəndaşlar və bütövlükdə respublikanın hüquq ictimaiyyəti üçün nəzərdə tutulmuşdur.

Q $\frac{1300130003}{AB022051}$ sifarişli - 08

Az 2

© "Qanun" – 2002, 2005, 2008
© M. Cəfərquliyev

MÜNDƏRİCAT

Müəllifdən...3

ÜMUMİ HİSSƏ

I FƏSİL. CİNAYƏT PROSESİNİN ANLAYIŞI, MAHİYYƏTİ VƏ VƏZİFƏLƏRİ

§1. Cinayət prosesinin anlayışı, onun mahiyyəti və əhəmiyyəti..6

§2. Cinayət-prosessual hüquq. Prosessual formalar və prosessual təminatlar..12

§3. Prosessual funksiyalar..16

§4. Cinayət prosesinin mərhələləri...................................18

§5. Cinayət-prosessual hüquq və onun digər hüquq sahələri ilə əlaqəsi..22

§6. Cinayət prosesi elmi..25

§7. Cinayət-prosessual hüquq elmi və ona yaxın bilik sahələri..26

II FƏSİL. CİNAYƏT-PROSESSUAL QANUNVERİCİLİK VƏ ONUN TƏYİNATI

§1. Azərbaycan Respublikası Cinayət-prosessual qanunvericiliyinin təyinatı...31

§2. Cinayət-prosessual qanunvericiliyin mənbələri.......................33

§3. Cinayət-prosessual qanunvericiliyin məkan, zaman və şəxslərə görə qüvvəsi.......................34

§4. Cinayət-prosessual qanunvericiliyin tələblərinə əməl edilməsi.......................41

§5. Cinayət-prosessual qanunvericiliyin əsas anlayışları.......................43

§6. Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin mahiyyəti və təhlili.......................48

III FƏSİL. AZƏRBAYCAN CİNAYƏT-PROSESSUAL QANUNVERİCİLİYİNİN İNKİŞAFI

§1. XIX əsrin ikinci yarısında Azərbaycanda məhkəmə islahatının həyata keçirilməsi.......................54

§2. Azərbaycan Demokratik Respublikası dövründə cinayət-mühakimə icraatının təşkili və inkişafı.......................56

§3. Azərbaycan SSR-də cinayət-prosessual qanunvericiliyin yaranması və inkişafı.......................59

§4. Müstəqil Azərbaycan Respublikasının yeni cinayət-prosessual qanunvericilik bazasının yaradılması və dünya standartlarına uyğun təkmilləşdirilməsi.......................79

IV FƏSİL. CİNAYƏT MÜHAKİMƏ İCRAATININ ƏSAS PRİNSİPLƏRİ VƏ ŞƏRTLƏRİ (VASİTƏLƏRİ)

§1. Cinayət prosesinin prinsiplərinin anlayışı və sistemi.......................92

§2. Cinayət prosesinin ayrı-ayrı prinsipləri və onların təhlili.......................95

§3. Ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsi zamanı Konstitusiya ilə təsbit edilmiş insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının təmin olunmasının prosessual şərtləri (vasitələri)....132

V FƏSİL. CİNAYƏT TƏQİBİ VƏ CİNAYƏT TƏQİBİ ÜZRƏ İCRAATIN APARILMASI

§1. Cinayət təqibinin növləri....137
§2. Cinayət təqibi üzrə icraatın aparılması....154
§3. Bəraət qazanma (reabilitasiya). Vurulmuş ziyanın ödənilməsi....164
§4. Prosessual qərarların məcburiliyi....168

VI FƏSİL. CİNAYƏT PROSESİNİN SUBYEKTLƏRİ. MƏHKƏMƏ VƏ CİNAYƏT PROSESİNDƏ İŞTİRAK EDƏN ŞƏXSLƏR

§1. Cinayət prosesinin iştirakçılarının anlayışı....172
§2. Cinayət prosesinin iştirakçılarının prosessual vəziyyəti, hüquq və vəzifələri....177
§3. Prosesdə iştirak edən şəxslərin hüquqlarının və qanuni mənafelərinin təmin edilməsi....217

VII FƏSİL. CİNAYƏT PROSESİNDƏ ETİRAZLAR

§1. Etiraz və özü-özünə etirazın ümumi müddəaları....225
§2. Hakimə, andlı iclasçıya və məhkəmə iclasının katibinə etiraz....228
§3. Prokurora, müstəntiqə və ya təhqiqatçıya etiraz....231

§4. Müdafiəçiyə və nümayəndəyə etiraz....................................231

§5. Hal şahidinə etiraz..233

§6. Tərcüməçiyə, mütəxəssisə və ya ekspertə etiraz.................233

VIII FƏSİL. CİNAYƏT PROSESİNDƏ SÜBUTLAR

§1. Cinayət prosesində sübutların anlayışı və əhəmiyyəti..........235

§2. Sübutetmənin əsas vəzifəsi – obyektiv həqiqətin müəyyən edilməsi..240

§3. Sübutetmənin predmeti və həddi...242

§4. Sübutetmə prosesi..246

§5. Sübutetmənin subyektləri və sübutetmənin vəzifələri.........252

§6. Sübutların təsnifi...255

§7. Sübut mənbələrinin növləri (sübutetmə vasitələri)..............260

IX FƏSİL. PROSESSUAL MƏCBURİYYƏT TƏDBİRLƏRİNİN TƏTBİQİ

§1. Prosessual məcburiyyət tədbirlərinin anlayışı və tətbiq edilməsinin prosessual qaydası...............................283

§2. Cinayət prosesində məcburiyyət tədbiri kimi tutulmanın mahiyyəti və tətbiqi...288

§3. Qətimkan tədbirlərinin anlayışı, növləri və tətbiq edilməsinin prosessual qaydası...............................298

§4. İbtidai araşdırma və məhkəmə icraatının normal gedişini təmin etməkdə digər prosessual məcburiyyət tədbirlərinin rolu..330

X FƏSİL. CİNAYƏT MÜHAKİMƏ İCRAATINDA ƏMLAK MƏSƏLƏLƏRİ

§1. Cinayət mühakimə icraatında mülki iddia....................335
§2. Zərər çəkmiş şəxsə kompensasiya verilməsi....................346
§3. Əməyin və çəkilmiş xərclərin ödənilməsi....................347
§4. Məhkəmə məsrəfləri....................351

XI FƏSİL. CİNAYƏT MÜHAKİMƏ İCRAATI ZAMANI KONFİDENSİALLIQ VƏ MÜDDƏT MƏSƏLƏLƏRİ

§1. Cinayət mühakimə icraatı zamanı konfidensiallığın qorunması....................354
§2. Cinayət mühakimə icraatında müddətlər....................358

XÜSUSİ HİSSƏ

XII FƏSİL. CİNAYƏT TƏQİBİ ÜZRƏ MƏHKƏMƏYƏDƏK İCRAAT. CİNAYƏT İŞİNİN BAŞLANMASI

§1. Cinayət işinin başlanması mərhələsinin mahiyyəti və əhəmiyyəti....................361
§2. Cinayət işinin başlanmasına səbəb və əsaslar....................364
§3. Cinayət işinin başlanmasını istisna edən hallar....................371
§4. Cinayət işini başlamağa hüququ olan orqanlar....................376
§5. Cinayət işinin başlanmasının prosessual qaydası....................378
§6. Cinayət işinin başlanmasının rədd edilməsi....................381
§7. Cinayət prosesinin həyata keçirilməsinə prosessual rəhbərlik....................383

XIII FƏSİL. İBTİDAİ ARAŞDIRMANIN ÜMUMİ ŞƏRTLƏRİ. İBTİDAİ İSTİNTAQ VƏ TƏHQİQAT

§1. İbtidai istintaq mərhələsinin anlayışı, əhəmiyyəti və vəzifələri....385

§2. İbtidai istintaq və təhqiqat. Cinayət işləri üzrə təhqiqatın aparılması və onun növləri....388

§3. Cinayət işləri üzrə ibtidai istintaqın aparılmasının ümumi şərtləri....397

§4. Təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb etmənin əsası və qaydası....412

§5. İbtidai araşdırmanın başlanması və iş üzrə sübutların toplanması....422

§6. Cinayət işi üzrə icraatın dayandırılması və ona xitam verilməsi....473

§7. İttiham aktının tərtib edilməsi və cinayət işinin məhkəməyə göndərilməsi....478

XIV FƏSİL. BİRİNCİ İNSTANSİYA MƏHKƏMƏSİNDƏ İCRAAT

§1. Cinayət işlərinə, məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat üzrə materiallara və xüsusi ittiham qaydasında şikayətlərə ilkin baxılması....489

§2. Məhkəmə baxışının ümumi şərtləri....504

§3. Məhkəmə baxışının açılışı....516

§4. Məhkəmə istintaqı....620

§5. Məhkəmə çıxışları və təqsirləndirilən şəxsin son sözü....537

§6. Yekun məhkəmə qərarının çıxarılması....543

XV FƏSİL. ANDLI İCLASÇILARIN İŞTİRAKI İLƏ BİRİNCİ İNSTANSİYA MƏHKƏMƏSİNDƏ İCRAATIN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

§1. Məhkəmə baxışının andlı iclasçıların iştirakı ilə keçirilməsinin mahiyyəti və təşkili qaydası..........560

§2. Andlı iclasçıların iştirakı ilə məhkəmə baxışının keçirilməsinin xüsusiyyətləri, verdiktin çıxarılması qaydası və onun elan edilməsi..........572

§3. Andlı iclasçıların verdiktinin nəticələrinin müzakirə edilməsi qaydası və hökmün çıxarılması..........578

XVI FƏSİL. MƏHKƏMƏLƏRİN HÖKM VƏ QƏRARLARINA APELLYASİYA QAYDASINDA YENİDƏN BAXILMASI

§1. Apellyasiya icraatı mərhələsinin anlayışı və əhəmiyyəti..........581

§2. Birinci instansiya məhkəmələri tərəfindən çıxarılmış hökm və qərarlardan apellyasiya şikayətinin və ya apellyasiya protestinin verilməsi qaydası..........586

§3. Apellyasiya şikayətinə və ya apellyasiya protestinə ilkin baxılması və apellyasiya instansiyası məhkəməsində baxışın təyin edilməsi qaydası..........592

§4. Apellyasiya şikayətinin və ya apellyasiya protestinin baxışına dair yekun məhkəmə qərarının qəbul edilməsinin prosessual qaydası..........601

XVII FƏSİL. MƏHKƏMƏLƏRİN HÖKM VƏ YA QƏRARLARINA KASSASİYA QAYDASINDA YENİDƏN BAXILMASI

§1. Kassasiya qaydasında icraatın mahiyyəti və əhəmiyyəti..........607

§2. Məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş hökmlərindən və qərarlarından kassasiya şikayətinin və ya kassasiya protestinin verilməsi qaydası....................................608

§3. Məhkəmənin hökm və ya qərarının kassasiya qaydasında ləğv edilməsi və ya dəyişdirilməsi üçün əsaslar..................617

§4. Kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxılması qaydası...621

XVIII FƏSİL. MƏHKƏMƏLƏRİN HÖKM VƏ YA QƏRARLARINA ƏLAVƏ KASSASİYA QAYDASINDA YENİDƏN BAXILMASI

§1. Əlavə kassasiya qaydasında təqdimat, protest və ya şikayətin verilməsi qaydası və xüsusiyyətləri............. 626

§2. Əlavə kassasiya qaydasında təqdimat, protest və ya şikayətə mahiyyəti üzrə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu tərəfindən baxılması................631

XIX FƏSİL. BƏZİ KATEQORİYALI ŞƏXSLƏR BARƏSİNDƏ İCRAATIN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

§1. Yetkinlik yaşına çatmayanlar barəsində icraatın xüsusiyyətləri..635

§2. Beynəlxalq müqavilələrlə müəyyən edilmiş imtiyaz və immunitetə malik olan şəxslər barəsində icraatın xüsusiyyətləri..654

XX FƏSİL. XÜSUSİ İCRAATLAR

§1. Məhkəmə nəzarətinin həyata keçirilməsi.............................660

§2. Hüquq və azadlıqların pozulması ilə bağlı yeni hallar üzrə icraat...665

§3. Yeni açılmış hallar üzrə icraat....674

§4. Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edilməsi üzrə icraat....680

§5. Cinayət işlərinə dair hüquqi yardımın göstərilməsi üzrə icraat....688

I. Dövlətlərin ərazisində göstərilən hüquqi yardım və hüquqi münasibətlərin anlayışı, mahiyyəti və məqsədi....691

II. Beynəlxalq əməkdaşlığı sahəsində hüquqi yardım və onun insan hüquqlarının müdafiəsində rolu....699

III. Avropa çərçivəsində hüquqi yardımın təşkili və inkişafında Azərbaycan Respublikasının fəaliyyəti....712

IV. Cinayət işlərinə dair hüquqi yardımın göstərilməsi qaydasında prosessual hərəkətlərin aparılması icraatı....716

§6. Hökm və ya məhkəmənin digər yekun qərarlarının icrası qaydasında icraat....730

DƏRSLİKDƏ İSTİFADƏ OLUNMUŞ NORMATİV HÜQUQİ AKTLAR VƏ ƏDƏBİYYATLAR....744

RUSS DİLİNDƏ ANNOTASİYA....753

İNGİLİS DİLİNDƏ ANNOTASİYA....756